

İnsan, üç cihetle esma-i İlahiyeye bir âyinedir.

Otuz Birinci Pencere: لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَن تَقْوِيمٍ ۚ وَ فِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ۚ وَ فِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

Şu pencere insan penceresidir ve enfüsîdir. Ve enfüsî cihetinde şu pencerenin tafsilatını binler muhakkikîn-i evliyanın mufassal kitaplarına havale ederek yalnız feyz-i Kur'an'dan aldığımız birkaç esasa işaret ederiz. Şöyle ki:

On Birinci Söz'de beyan edildiği gibi: "İnsan, öyle bir nüsha-i câmiadır ki Cenab-ı Hak bütün esmasını, insanın nefsi ile insana ihsas ediyor." Tafsilatını başka Sözlere havale edip yalnız üç noktayı göstereceğiz.

Birinci Nokta: İnsan, üç cihetle esma-i İlahiyeye bir âyinedir.

Birinci Vecih: Gecede zulümat, nasıl nuru gösterir. Öyle de insan, zaaf ve acziyle, fakr u hâcatıyla, naks ve kusuruyla, bir Kadîr-i Zülcelal'in kudretini, kuvvetini, gınasını, rahmetini bildiriyor ve hâkeza pek çok evsaf-ı İlahiyeye bu suretle âyinedarlık ediyor. Hattâ hadsiz aczinde ve nihayetsiz zaafında, hadsiz a'dasına karşı bir nokta-i istinad aramakla, vicdan daima Vâcibü'l-vücut'a bakar. Hem nihayetsiz fakrında, nihayetsiz hâcatı içinde, nihayetsiz maksatlara karşı bir nokta-i istimdad aramaya mecbur olduğundan vicdan, daima o noktadan bir Ganiyy-i Rahîm'in dergâhına dayanır, dua ile el açar.

Demek, her vicdanda şu nokta-i istinad ve nokta-i istimdad cihetinde iki küçük pencere, Kadîr-i Rahîm'in bârgâh-ı rahmetine açılır, her vakit onunla bakabilir.

İkinci Vecih âyinedarlık ise: İnsana verilen numuneler nevinden cüz'î ilim, kudret, basar, sem', mâlikiyet, hâkimiyet gibi cüz'iyat ile kâinat Mâlikinin ilmine ve kudretine, basarına, sem'ine, hâkimiyet-i rububiyetine âyinedarlık eder. Onları anlar, bildirir. Mesela ben, nasıl bu evi yaptım ve yapmasını biliyorum ve görüyorum ve onun mâlikiyim ve idare ediyorum. Öyle de şu koca kâinat sarayının bir ustası var. O usta onu bilir, görür, yapar, idare eder ve hâkeza...

Üçüncü Vecih âyinedarlık ise: İnsan, üstünde nakışları görünen esma-i İlahiyeye âyinedarlık eder. Otuz İkinci Söz'ün Üçüncü Mevkıfı'nın başında bir nebze izah edilen insanın mahiyet-i câmiasında nakışları zahir olan yetmişden ziyade esma vardır. Mesela, yaratılışından Sâni', Hâlık ismini ve hüsn-ü takviminden Rahman ve Rahîm isimlerini ve hüsn-ü terbiyesinden Kerîm, Latîf isimlerini ve hâkeza... Bütün aza ve âlâtıyla, cihazat ve cevahiyle, letaif ve maneviyatıyla, havas ve hissiyatıyla ayrı ayrı esmanın ayrı ayrı nakışlarını gösteriyor.

Demek, nasıl esmada bir ism-i a'zam var, öyle de o esmanın nukuşunda dahi bir nakş-ı a'zam var ki o da insandır.

Ey kendini insan bilen insan! Kendini oku... Yoksa hayvan ve camid hükmünde insan olmak ihtimali var.